

Росінська Г. П., аспірант, Калько А. Д., д.геогр.н., професор
(Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янчука, м. Рівне)

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК ЕЛЕМЕНТ СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ

***Анотація.** У статті здійснено аналітичний огляд наукових публікацій, що стосуються сучасних аспектів комплексної роботи вчителя біології, досліджено та узагальнено існуючі вимоги до навчання та методично-правильного виконання програми педагогічної практики для студентів вищих навчальних закладів, розкрито методи консервативного виконання окремих завдань, викладено основні завдання педагогічної практики, загальні та спеціальні засоби її проведення.*

***Ключові слова:** педагогічна практика, засоби проведення уроку, студенти, учні, програма педагогічної практики.*

***Аннотация.** В статье осуществлен аналитический обзор научных публикаций, касающихся современных аспектов комплексной работы учителя биологии, исследованы и обобщены существующие требования к обучению и правильному выполнению программы педагогической практики для студентов высших учебных заведений, раскрыты методы консервативного выполнения отдельных задач, изложены основные задачи педагогической практики, общие и специальные средства ее проведения.*

***Ключевые слова:** педагогическая практика, средства проведения урока, студенты, ученики, программа педагогической практики.*

***Annotation.** The article provides an analytical review of scientific publications concerning modern aspects of the biology teacher integrated work, the existing requirements for training and the correct implementation of pedagogical practice programs for students of higher educational institutions are studied and generalized, methods of conservative fulfilment of certain tasks are described, the main tasks of pedagogical practice, general and special means of conducting pedagogical practice are outlined.*

***Keywords:** pedagogical practice, means of conducting a lesson, students, pupils, pedagogical practice program.*

У системі професійної підготовки майбутніх учителів важливою є роль педагогічної практики. Вона є органічною частиною навчально-виховного процесу, яка забезпечує поєднання теоретичної підготовки майбутніх учителів з їх практичною діяльністю у закладах навчання і виховання. Під час педагогічної практики студенти шляхом особистого досвіду, набутого у школі, оволодівають уміннями та навичками викладання свого предмету і виховання учнів, вчать самостійно і творчо застосовувати знання, здобуті у процесі навчання в університеті. Основними загальними завданнями педагогічної практики є:

- виховання професійно значущих якостей особистості вчителя, потреби у педагогічній самоосвіті;
- виховання стійкого інтересу та любові до професії вчителя;
- закріплення, поглиблення і збагачення суспільно-політичних, психолого-педагогічних і спеціальних знань у процесі їх використання під час вирішення конкретних педагогічних задач;
- формування і розвиток професійних умінь і навичок;
- вироблення творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності;
- ознайомлення із сучасним станом навчально-виховної роботи в загальноосвітній школі, а також із передовим педагогічним досвідом;
- надання допомоги навчально-виховним установам для вирішення завдань виховання учнів.

Діяльність студентів під час педагогічної практики є аналогом професійної діяльності вчителя, адекватна змісту і структурі педагогічної діяльності, організовується в реальних умовах школи. Вона характеризується тим же розмаїттям відносин (з учнями, їхніми батьками, учителями, студентами) і функцій, що й діяльність учителя, тому ця діяльність повинна ґрунтуватися на професійних знаннях, спиратися на певний теоретичний фундамент.

Метою нашої статті є необхідність охарактеризувати загальні вимоги до педагогічної практики та застосування інноваційних засобів проведення уроків з учнями в школі.

- За час педагогічної практики студенти мають оволодіти такими уміннями:
- визначати конкретні навчально-виховні завдання, враховуючи загальну мету національного виховання, вікові та індивідуальні особливості учнів, соціально-психологічні особливості колективу;
 - вивчати особистість школяра і колектив учнів з метою діагностування і проектування їх розвитку і виховання;
 - здійснювати поточне і перспективне планування педагогічної діяльності (навчальної і позаурочної роботи з предмету, колективної діяльності дітей);

– використовувати різноманітні форми і методи організації навчально-пізнавальної, трудової, громадської, художньо-творчої, ігрової діяльності учнів, організувати колектив дітей на виконання поставлених завдань;

– співпрацювати з учнями, вчителями, класними керівниками, батьками, вихователями та іншими особами, що беруть участь у вихованні дітей;

– спостерігати та аналізувати навчально-виховну роботу, коригувати її;

– проводити педагогічний супровід серед батьків.

Формування професійних умінь і навичок здійснюється на навчальних заняттях з усіх дисциплін і у процесі педагогічної практики. Неперервна педагогічна практика передбачає включення до систематичної педагогічної діяльності протягом усього терміну навчання у вищому навчальному закладі. До системи педагогічної практики включаються такі її види:

– педагогічна практика студентів I–III курсів;

– літня педагогічна практика;

– навчально-виховна практика студентів IV–V курсів.

Ця система передбачає поступове ускладнення діяльності від курсу до курсу, виходячи із цілей і завдань навчання на кожному етапі професійної підготовки, ступеня теоретичної забезпеченості і ступеня самостійності студентів у процесі діяльності, рівня підготовки та індивідуальних особливостей студентів [1–3].

Завдання педагогічної практики полягають у наступному:

– навчальні:

– поглибити знання студентів з предметів, що визначають зміст практики (забезпечити зв'язок теоретичних знань фахових дисциплін з реальним педагогічним процесом, використання їх у розв'язанні конкретних навчальних, розвивальних і виховних завдань), розвивати професійні творчі здібності, уміння проводити уроки з використанням сучасних інноваційних методів і прийомів навчально-пізнавальної діяльності (формуванню психологічну готовність до роботи в школі, створювати умови для самоактуалізації та саморозвитку студентів), сприяти створенню діалогічного комунікативного простору у ході практики;

– наукові:

– поглибити теоретичні знання студентів з фахових дисциплін на основі індивідуальних завдань, вивчення передового педагогічного досвіду вчителів, виробити творчий підхід до педагогічної діяльності) розвивати професійно-дослідницькі здібності студентів), формуванню вміння проводити науково-дослідницьку роботу;

– виховні:

– виховувати у студентів стійкий інтерес і любов до професії вчителя) формуванню в майбутніх учителів педагогічних вміння і навички, що сприяють

розвиткові у них професійних якостей учителя, потреби в педагогічній самоосвіті);

– професійні:

– формувати у студентів уміння та навички:

а) правильно визначати:

– типи уроків, їх організаційну структуру залежно від мети, змісту, вікових особливостей учнів та конкретних умов проведення уроків;

– організаційні форми, методи й засоби проведення уроків відповідно до дидактичних принципів навчання, враховуючи вікові, психологічні особливості учнів і конкретні умови навчання;

– навчальну, виховну мету уроку зі спеціальності та в позакласних виховних заходах, а також організаційні форми та методи їх проведення;

б) добирати і, за необхідності, виготовляти роздатковий матеріал, наочність до уроків відповідно до їх пізнавальної мети;

в) своєчасно та уміло застосовувати технічні засоби навчання для проведення уроків зі спеціальності та в позакласній роботі;

г) стимулювати інтерес та активність учнів до засвоєння знань, розвивати їхню увагу, мислення, мовлення;

д) давати психолого-педагогічний аналіз уроків та позакласних заходів зі спеціальності, проведених студентами конкретної групи;

е) самостійно вивчати передовий педагогічний досвід учителів, робити відповідні висновки, які розкривали б особливості професії вчителя, узагальнювати й використовувати його в своїй навчальній роботі в університеті (написання рефератів, доповідей, курсових та дипломних робіт) [4–6].

Під час педагогічної практики здійснюється:

– виховання у студентів стійкого інтересу до професії вчителя, потреби в педагогічній самоосвіті;

– закріплення, поглиблення та синтезування психолого-педагогічних, методичних і мовних знань у процесі їх використання для вирішення конкретних навчальних завдань;

– свідоме застосування студентами теорії навчання в практичній діяльності, усвідомлення її професійної значущості;

– формування та розвиток професійних умінь і навичок щодо підготовки і проведення практики;

– розвиток у студентів вміння здійснювати самоконтроль, самоаналіз та об'єктивну самооцінку своєї педагогічної діяльності;

– ознайомлення із сучасними досягненнями навчально-виховної роботи в школі, передовим педагогічним досвідом, інноваційними формами та методами проведення уроків зі спеціальності;

– вироблення творчого підходу до педагогічної діяльності [4–6].

Сучасний урок повинен бути якісним, адже ці питання постійно перебувають у полі уваги не тільки вчителів: вони торкаються випускників, їх обговорюють батьки, піднімає держава як одну з головних проблем забезпечення якісної освіти. Тому сучасний вчитель має усвідомити: щоб освіта була якісною, педагогічну діяльність слід спрямовувати не тільки на засвоєння учнями знань, предметних умінь і навичок, а й на засвоєння ними способів, методів і прийомів, на розвиток здібностей у пізнанні нового, на створення умов для розвитку, реалізації своїх намагань як в освітній діяльності, так і загалом у суспільстві.

Інформаційний простір технологій не тільки полегшив доступ до інформації і відкриває можливості варіативності навчальної діяльності, її диференціації та індивідуалізації, але і дозволяє по-іншому організувати взаємодію усіх суб'єктів навчання, побудувати освітню систему, в якій учень був би активним і рівноправним учасником освітньої діяльності.

У навчальному процесі особливе місце відводиться таким формам занять, що забезпечують участь кожного учня у проведенні уроку, підвищують ефективність цієї діяльності. Ці завдання можна успішно розв'язувати завдяки інформаційним технологіям.

Основними перевагами сучасних технологій є те, що вони дозволяють інформатизувати навчально-виховний процес та найбільш точно відповідають вимогам сучасної школи. Цілі такого навчання спираються на потенційні можливості комп'ютера як засобу пізнавально-дослідницької діяльності учнів, забезпечують особистісно-орієнтований підхід до навчання, що сприяє розвитку індивідуальних здібностей учнів. Поєднання текстової, графічної, аудіо-відео-інформації, відчутно підвищує якість навчального матеріалу, що подається школярам, підвищує і успішність їх засвоєння.

Отже, є такі етапи педагогічної практики:

– *підготовчий початковий*, під час якого студент-практикант повинен взяти участь у настановчій конференції в університеті та школі. Ознайомитися із класним колективом, вивчити план роботи, розклад уроків та інші важливі документи. Також складає індивідуальний план роботи під час педагогічної практики, відвідує уроки вчителів, позакласні заходи;

– *проведення практики (основний етап)*, під час якої студент повинен провести не менше п'яти уроків. Проте, студента допускають до проведення уроків лише за наявності конспекту уроку підписаного вчителем;

– *підсумки практики (заклучний етап)*, які передбачають підготовку студентом-практикантом низки необхідних документів про проходження педагогічної практики:

- звіт про виконану роботу;
- повний конспект одного уроку;

- план-конспект виховного заходу;
- психологічну характеристику учня;
- характеристику школи на студента-практиканта, яку підписує директор, учитель та класний керівник.

Студент повинен здати звітну документацію керівнику педагогічної практики для перевірки та оцінювання та взяти участь в підсумкових заходах з педагогічної практики [3–6].

Отже проведений аналіз та узагальнення інформації спеціальної літератури засвідчують необхідність застосування сучасних засобів проведення студентами педагогічної практики. Важливе місце серед засобів проведення практики є взаємодія студента-практиканта з учнями.

Педагогічну практику варто трактувати як елемент у становленні учителя біології та його особистісних якостей фахівця. Тому практика повинна відтворювати сумарність засвоєних у результаті психолого-педагогічної та предметної підготовки студента умінь послідовно обґрунтовувати і методично правильно будувати навчальний процес. Педагогічна практика як елемент у становленні учителя біології є ключовим показником професійної готовності студента до педагогічної діяльності. Вона надає можливість майбутньому вчителю аналізувати й оцінювати кращі педагогічні досягнення в галузі методики викладання біології, застосовувати інноваційні засоби й технології під час її засвоєння учнями, випрацювати індивідуальний стиль методики викладання.

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Концепція позакласної виховної роботи загальноосвітньої школи // Радянська школа. – 1991. – № 6. – С. 48–56.
3. Науково-освітній потенціал нації погляду ХХІ століття. У 3 кн. Кн. 3. Модернізація освіти / авт.-упоряд. : В. Литвин, В. Андрущенко, С. Довгий та ін.; Міністерство освіти і науки України. – К. : Навч. книга, 2003. – С. 251–266.
4. Грицай Н. Б. Методика позакласної роботи з біології програма курсу / Н. Б. Грицай. – Рівне : МЕНУ ім. академіка Степана Дем'янчука, 2005. – 23 с.
5. Методическая подготовка молодых учителей-биологов к проведению внеклассной работы в школе : сб. трудов. – М : МГПИ, 1976. – 110 с.
6. Степанов О. М. Основи психології і педагогіки. Навчальний посібник О. М. Степанов, М. М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2005. – 520 с.

Рецензент: д.психол.н., професор Ставицький О.О.